

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในการพัฒนาประเทศให้ก้าวเดินไปสู่ความเป็นสากล ทันต่อยุคสมัย และสถานการณ์ของโลกนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางรากฐานที่การพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อน นำพาสังคมและประเทศชาติไปสู่ความเจริญ การพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรู้ รอบรู้ มีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด มีความมั่นคงทางอารมณ์ กล้าคิดกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอันจะนำพาประเทศให้มั่นคงต่อไป ในสภาวะปัจจุบันที่มีความผันผวนทางสังคม เศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ที่ทุกเพศทุกวัยจะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะ ปัญหาครอบครัว ในปัจจุบัน เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น เด็กไทยเริ่มมีปัญหาด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กโดยตรง หากเด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาสภาพจิตใจ อารมณ์ให้เป็นสุข จะเป็นพลังส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาเหล่านั้นสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้า และเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมได้

พระราชบัญญัติการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2545 ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 คือ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ใน มาตรา 7 ยังได้เน้นย้ำว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 (3) ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษา ต้องเน้นความสำคัญในเรื่องความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ส่วนในมาตรา 24 ได้ระบุไว้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

อีกทั้งมาตรา 26 ได้กล่าวไว้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปกับการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบในหมวด 4 ต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม และ กระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องสาระความรู้ ให้บูรณาการความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับแต่ละระดับการศึกษา ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ด้านภาษา โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทย ด้านคณิตศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดการการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล และปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา นอกจากนี้ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต้องส่งเสริมให้ผู้สอน จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, หน้า 21-25) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ พุทธศักราช 2546 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2549) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6) (คณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระดนตรี, หน้า 2) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยการทำหนด วิสัยทัศน์และคุณภาพผู้เรียนไว้ว่า ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข และมีจินตนาการ มีอิสระในการสร้างสรรค์ผลงาน เสริมสร้างวุฒิภาวะที่เหมาะสมทางอารมณ์ มีความชื่นชมในความเป็นไทย คุณภาพผู้เรียนสู่เกณฑ์มาตรฐานสากล

ในด้านคุณภาพผู้เรียน เมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีสภาพจิตใจที่คงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจ ของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่น พัฒนาตนเองได้และแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยกำหนดคุณภาพของผู้เรียนศิลปะ เมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6) ไว้ว่า

1. สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะ จากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเองและอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้
2. รับรู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทักษะธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งาน และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้
3. ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้
4. นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่น
5. สนใจสร้างสรรค์งานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น
6. ตระหนัก ซินชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบ วิธีการที่หลากหลาย ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งเสริมเจตคติคุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ พุทธศักราช 2546 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2549) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6) (คณะกรรมการจัดทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, หน้า 2) ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีเป้าหมายในการจัดให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่หลากหลายเกิดความรู้ ความชำนาญทั้งวิชาการและวิชาชีพ ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัดและพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัว พัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิตและเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกและทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมี งานทำ

ดนตรี คือลักษณะของเสียงที่ได้รับการจัดเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยโดยมีแบบแผนและโครงสร้างชัดเจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ เพื่อความมีสุนทรีย์ เพื่อการบำบัดรักษา และเพื่อการศึกษา ดนตรีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกายจิตใจและการทำงานของสมองในหลาย ๆ ด้านจากการศึกษาวิจัยพบว่าเสียงของดนตรีมีผลดังนี้ ผลของดนตรีต่อร่างกาย คือ สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อัตราการหายใจ อัตราการเต้นของชีพจร ความดันโลหิต การตอบสนองของม่านตา ความตึงตัวของกล้ามเนื้อ และการไหลเวียนของเลือดผลของดนตรีต่อจิตใจและสมอง สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ สติสัมปชัญญะ จินตนาการ การรับรู้สภาพความเป็นจริง และการสื่อสารทางอวัจนภาษา (มูลนิธิคนพิการไทย, 2551, เมษายน 10)

ดนตรีบำบัด (music therapy) คือศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำดนตรีหรือองค์ประกอบอื่น ๆ ทางดนตรีมาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับเปลี่ยนพัฒนาและคงรักษาไว้ซึ่งสภาวะของร่างกายจิตใจ อารมณ์สังคมโดยนักดนตรีบำบัดเป็นผู้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ผ่านทางกิจกรรมทางดนตรีต่าง ๆ อย่างมีรูปแบบโครงสร้างที่ชัดเจนมีหลักเกณฑ์และระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ เป้าหมายของดนตรีบำบัดไม่ได้เน้นเพียงทักษะทางดนตรีแต่เน้นในด้านพัฒนาการทางร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมด้วยขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละบุคคลที่มารับการบำบัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายบริบท เช่น ด้านการศึกษาและด้านการแพทย์ ดนตรีบำบัดมีประโยชน์หลากหลายขึ้นอยู่กับการนำไปใช้เสริมสร้างสภาวะทางร่างกายจิตใจอารมณ์และสังคมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีโดยบูรณาการเข้ากับการรักษาอื่นๆ

ดนตรีบำบัดในโรงเรียน มีการนำดนตรีบำบัดมาใช้ในโรงเรียน 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. เสริมสร้างจุดแข็งในตัวเด็กในทักษะด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากทักษะทางดนตรี เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานประสานสัมพันธ์กันของร่างกาย

2. เสริมในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP -individualized educational program) (มูลนิธิคนพิการไทย, 2551, เมษายน 10)

รูปแบบการสอนทักษะพิสัย (psycho-motor domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านทักษะ ซึ่งรูปแบบการสอนทักษะพิสัยตามแนวคิดการพัฒนาทักษะพิสัยของซิมป์สัน (instruction model based on simpson's procees for psycomotor skill development)

จากผลการสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งสำรวจกับเด็กวัย 3-5 ขวบ และเด็กวัย 6-11 ขวบ พบว่าในปี 2550 ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กในวัยดังกล่าวอยู่ในภาวะที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2545 ซึ่งหากไม่หาทางหรือลงมือแก้ไข ความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กไทยในอนาคตจะยิ่งลดลง และอาจส่งผลให้พัฒนาการความฉลาดทางสติปัญญาเสื่อมลง วุฒิภาวะของเด็กลดลงอีกด้วย (ผู้จัดการออนไลน์, 2551, ย่อหน้า 2-3)

จากประสบการณ์การเป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของผู้วิจัย พบว่านักเรียนบางส่วนขาดความสนใจในการเรียน ไม่มีสมาธิในการเรียน มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว มีผลการปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำจากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้ารูปแบบการจัดการจัดกิจกรรม “ดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน” เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา อันจะนำมาซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นโดยตรงกับตัวนักเรียน ในการที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพและมีความสุขต่อไป

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูประจำชั้นผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมแนะแนว) และในฐานะครูผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระดนตรี จึงมีความสนใจในการพัฒนากิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กิจกรรมดังกล่าวทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายทั่วไปเพื่อพัฒนากิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้แนวทางในการพัฒนากิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จำนวน 3 ห้อง จำนวน 105 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จำนวน 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ได้มาด้วยการจับสลากห้องเรียน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3.2 ตัวแปรตาม คือ

3.2.1 ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3.2.2 เจตคติที่มีต่อการเรียน

4. ระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดการจัดกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในชั่วโมงแนะแนว จำนวน 15 ชั่วโมง โดยจัดตามหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ พุทธศักราช 2546 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2549) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6)

5. เนื้อหา

กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จัดอยู่ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (แนะแนว) โดยแบ่งเนื้อหาของหลักสูตรเป็น 3 ส่วน คือ กิจกรรมการฟังดนตรี กิจกรรมการขับร้องและการสร้างสรรค์ทางดนตรี ตามวุฒิภาวะ ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 ส่วนได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ พุทธศักราช 2546 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2549) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ดนตรีบำบัด หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยการนำดนตรี อันได้แก่ เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ เสียงประสาน รูปแบบ หรือองค์ประกอบอื่น ๆ ทางดนตรีมาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับเปลี่ยน พัฒนาและคงรักษาไว้ซึ่งสุขภาพของร่างกายจิตใจ อารมณ์และสังคม

กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน หมายถึงกิจกรรมดนตรีบำบัดซึ่งจัดขึ้นโดยนำไปบูรณาการกับกิจกรรมแนะแนวเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน

การพัฒนากิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หมายถึง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานจำนวน 10 กิจกรรม โดยนำแนวคิด หลักการของดนตรีบำบัดมาปรับประยุกต์ให้เข้ากับรูปแบบการสอนที่เน้นทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สัน เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (แนะแนว) โดยเนื้อหาของกิจกรรมมี 3 ส่วน คือ กิจกรรมการฟังดนตรี กิจกรรมการขับร้องและบรรเลงดนตรี กิจกรรมการสร้างสรรค์ทางดนตรีตาม วุฒิภาวะ โดยยึดตามแนวทางในการจัดหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (แนะแนว) ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ พุทธศักราช 2546 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2549) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6) โดยใช้วิธีการสอนของซิมพ์สัน

ประสิทธิภาพของกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน หมายถึง ผลจากการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เกณฑ์ 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่ทำการประเมินระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนหลังจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 80

รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สัน หมายถึง รูปแบบการสอนที่เน้นทักษะที่เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอน 7 ขั้นตอน คือ ขั้นการรับรู้ ขั้นการเตรียมความพร้อม ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม ขั้นการให้ลงมือกระทำ ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และขั้นการคิดริเริ่ม

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient : E.Q) หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข การรู้จักความฉลาดทางอารมณ์ของตนเองจะช่วยให้สามารถพัฒนาและสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการดำเนินชีวิตครอบครัว การงาน และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านดี หมายถึง ความพร้อมทางอารมณ์ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น ด้านเก่ง หมายถึง ความพร้อมที่จะพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ และด้านสุข หมายถึง ความพร้อมทางอารมณ์ที่ทำให้เกิดความสุข

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลยก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำแนวคิด ทฤษฎี ของนักวิชาการ และนักการศึกษามาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1. กระบวนการและรูปแบบของดนตรีบำบัด

ณัฐ สุธจิตต์ (2541, หน้า 177) การใช้ดนตรีบำบัด สามารถกำหนดรูปแบบเป็นกิจกรรมทางดนตรีหลากหลายตามความเหมาะสมและตามผลประโยชน์ที่พึงได้รับต่อผู้รับการบำบัด ซึ่งอาจจะเป็นการร้องเพลง การเต้นรำ หรือการเคลื่อนไหวประกอบดนตรี การตบมือ หรือการทำจังหวะด้วยเครื่องตีต่างๆ หรือการจัดรูปแบบเกมด้วยการใช้เครื่องตี การบรรเลงดนตรี โดยใช้เครื่องดนตรีต่างๆ ตามความเหมาะสม หรือความสามารถของผู้เข้ารับการบำบัด หรืออาจเป็นการฟังดนตรี โดยการจัดเป็นกิจกรรมรายบุคคล หรือกิจกรรมกลุ่มที่ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติกิจกรรมดนตรีร่วมกัน เช่น การเลือกเพลงเพื่อใช้กับผู้เข้ารับการบำบัด ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับการบำบัดว่าเป็นใคร และมีพฤติกรรมหรืออาการอย่างไร อาทิเช่น ผู้มีปัญหาด้านอารมณ์ซึ่งค่อนข้างก้าวร้าว รุนแรง จุดประสงค์ในการบำบัดคือการแก้ไขให้มีอารมณ์ตนเองได้ ไม่เป็นผู้ก้าวร้าว รุนแรง ถ้าจะใช้การบำบัดโดยการฟังดนตรี ควรเริ่มจากการฟังดนตรีที่มีจังหวะที่เร่งเร็ว และค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นเพลงที่มีจังหวะช้าลง มีท่วงทำนองสบายๆ เรียบๆ อ่อนหวาน ไพเราะ สื่อถึงความเยือกเย็น ความอบอุ่น ผลของการฟังจะช่วยให้มีอารมณ์เย็นลง

อุสา สุทธิสาคร (2544, หน้า 106-107) การใช้ดนตรีบำบัดสามารถกำหนดรูปแบบกิจกรรมทางดนตรีให้หลากหลายตามความเหมาะสม และตามผู้รับการบำบัดพึงได้รับประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นการร้องเพลง การจัดเกมด้วยการใช้เครื่องดนตรี การบรรเลงดนตรี หรืออาจจัดกิจกรรมการฟังดนตรีเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มทำกิจกรรมดนตรีร่วมกัน

2. คนตรีบำบัดในโรงเรียน

มูลนิธิคนพิการไทย (2551, เมษายน 10) ในโรงเรียนมีการนำคนตรีบำบัดมาใช้ใน 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ

2.1 เสริมสร้างจุดแข็งในตัวเด็กในทักษะด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากทักษะทางคนตรี เช่น ทักษะการสื่อสารทักษะการทำงานประสานสัมพันธ์กันของร่างกาย

2.2 เสริมในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ณรุทธิ์ สุทธจิตต์ (2540, หน้า 157) ในระดับประถมศึกษา กิจกรรมคนตรี (รวมถึงคนตรีบำบัด) ควรเน้นการปฏิบัติเป็นหลัก เพราะผู้เรียนวัยนี้ยังสนุกสนานกับการได้เคลื่อนไหว การใช้เทคนิควิธีสอนคนตรีที่เหมาะสมยังคงมีความสำคัญในการจัดกิจกรรมคนตรี ผู้สอนควรศึกษาเทคนิคต่าง ๆ เพื่อใช้ในกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมควรเน้นทักษะใดทักษะหนึ่งในแต่ละคาบของการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและทักษะนั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่ โดยมีทักษะอื่น ๆ สอดแทรกผสมผสานอยู่ด้วยเสมอ

3. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน

ทศนา ขมมณี (2550, หน้า 244-245) กล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (instructional model based on simpson's processes for psychomotor skill development) ไว้ ดังนี้

3.1 ทฤษฎี หลักการ แนวคิดของรูปแบบซิมป์สัน (Simpson, 1972) กล่าวว่าทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน การทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการสั่งงานของสมอง ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลของพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความแรงหรือความราบรื่นในการจัดการ

3.2 กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ

3.2.1 ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perception) เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำโดยการให้ผู้เรียนสังเกตการณ์ทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

3.2.2 ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม (readiness) เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้น ๆ

3.2.3 ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (guide respon) เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีให้ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำ หรือแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนลองผิดลองถูก (trial and error) จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

3.2.4 ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง (mechanism) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ

3.2.5 ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (complex ovent response) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ เป็นไปได้โดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

3.2.6 ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุง และประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และการประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

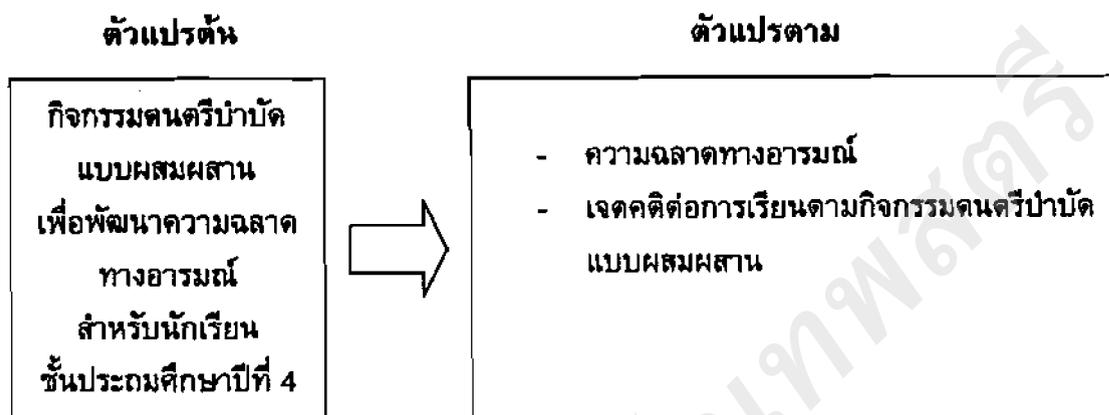
3.2.7 ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

3.3 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ

ผู้เรียนจะสามารถกระทำหรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ ในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นมาปรับประยุกต์เพื่อจัดกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยจัดกิจกรรมบูรณาการระหว่างกิจกรรมดนตรี กิจกรรมดนตรีบำบัด กิจกรรมแนะแนว และนำขั้นตอนการจัดกิจกรรมรูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัยตามแนวคิดในการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สันมาปรับใช้เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ซึ่งสามารถนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. กิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. เจตคติของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมดนตรีบำบัดแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน